

BOOK REVIEWS

Наталя Єфремова, к. ю. н.

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

ВІДГУК НА МОНОГРАФІЮ В. С. КАХНИЧА «ЮРИДИЧНА ОСВІТА І НАУКА У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ 1661-1939 рр.»¹

Natalia Yefremova, PhD in Law

National University "Odesa Law Academy", Ukraine

REVIEW OF THE MONOGRAPH: V. S. KAHNYCH "LEGAL EDUCATION AND SCIENCE IN THE LVIV UNIVERSITY 1661-1939"

У 2016 році, у видавництві Львівського національного університету імені Івана Франка було видано монографічне дослідження В. С. Кахничка «Юридична освіта і наука у Львівському університеті 1661-1939 рр.». Стосовно актуальності цієї теми, доцільно зазначити, що питання юридичної освіти в будь-якій з розвинутих держав назавжди залишиться одним з найважливіших питань, що детермінує її подальший розвиток, а освітня функція держави є стратегічно важливим для неї завданням. Особливо актуально це питання звучить для суспільств, які будують модель правової держави в умовах активного реформаційного руху.

Як відомо, юридична наука й освіта належать до основних елементів правової системи, отже досліджуючи їх ми формулюємо об'ємну уяву про всю правову систему держави.

Доцільно нагадати, що справжня освіта взагалі і юридична зокрема по своїй природі й характеру є досить консервативними сферами, вони не терплять адміністративної метушні й нескінченного реформування. Причина проста: руйнуються старі академічні школи, без яких є немислимою ніяка скільки-небудь значима для суспільства, держави й індивіда освіта, і не встигають сформуватися нові школи, для створення яких зазвичай потрібні десятиліття.

Значну небезпеку при цьому, як показує досвід незалежної України, є поверхневі, організаційно-технічні, формальні реформи, а точніше – подоба реформ, або псевдореформи. Проведені переважно з ініціативи чиновників «з гори», які, зазвичай мають лише поверхову уяву про предмет реформи, такого роду «реформи» лише переважно сковзають по поверхні, видозмінюючи тільки форму явища, не зачіпаючи його сутності й змісту.

Стосовно системи юридичної освіти пострадянської України це виявилось, зокрема, у тому, що в процесі її реформування весь запал і вся енергія реформаторів пішли в основному на те, щоб, покінчивши з колишньою системою підготовки «юристів широкого профілю», спішно «просунути» так звану багаторівневу систему, яка не прижилася в ряді країн Західної Європи. Замінивши «юриста широкого профілю» на «бакалавра», «фахівця» і «магістра», тобто змінив одну назву на три інших, реформація в цілому дуже мало торкнулася оновлення самої сутності вищої юридичної освіти.

Її ядром в Україні завжди були і повинні залишатися й надалі вітчизняні академічні школи, накопичений попередніми поколіннями досвід і сформовані протягом цілих сторіч традиції ВНЗ і шкіл. Спираючись на них у процесі підготовки висококваліфікованих кадрів, система юридичної освіти України за прикладом Великої Британії, Китаю, Білорусії й інших країн повинна одночасно вирішувати й інше, не менш важливе завдання – виховання високоморальних, відданих своїй Батьківщині й своєму народу громадян.

¹ Кахнич, В.С. (2016). *Юридична освіта і наука у Львівському університеті 1661-1939 рр.* Львів: ЛНУ імені Івана Франка.

Отже враховуючи наведене, тема монографічного дослідження, обрана Володимиром Степановичем Кахничем вбачається актуальною та важливою для сучасної України. Також доцільно наголосити на важливості цього дослідження в контексті проведення деідеологізації і в той же час домінування загальної університетської традиції, яка оформлювалась на території Західної України в різні часи. Юридична освіта і наука у Львівському університеті є результатом інтелектуальних зусиль представників багатьох народів. Саме вони піднесли юридичну освіту і науку у Львові до європейського рівня, утвердили її як невіддільну складову частину європейського освітнього та наукового простору.

Слід погодитись з висловом автора стосовно того, що «Університетська юридична наука та освіта України відіграла особливу роль у становленні професійної спільноти юристів й утвердженні їхньої інтелектуальної самостійності. Тому її фундаментальні напрацювання пов'язані з європейською правовою традицією, із формуванням уявлення про право як систему, що органічно розвивається за внутрішніми механізмами»¹. (с.8)

Монографія В. С. Кахнича є комплексним, чітко обґрунтованим дослідженням, цікавим і досить новаторським за своєю суттю. В ній автор визначив та частково проаналізував складні процеси становлення і розвитку юридичної освіти в стінах Львівського університету. Зібраний у монографічній роботі матеріал безперечно викликає жвавий інтерес, враховуючи його часові рамки та джерельну базу. Широкий діапазон останньої свідчить про сумлінну працю автора та його знання польської мови.

Методологічну основу дослідження становить система концептуальних підходів та загальнонаукових (серед яких – системний, логічний, історичний, психологічний та ін.) та спеціально-наукових методів. Хронологічні межі монографії охоплюють 1661-1939 рр. Нижня хронологічна межа – 1661 р. обумовлена створенням Львівського університету та початком викладання у ньому курсів права. Верхню хронологічну межу дослідження обґрунтовують трансформації, що відбулись у Львівському університеті після встановлення на західноукраїнських землях у 1939 р. радянської влади.

Разом з тим, аналізуючи хронологічні межі монографічного дослідження, можна зазначити, що для повноти розуміння історії розвитку юридичної освіти та науки у Львівському університеті, обраний автором період є неповним. Природно, це пов'язано з конкретно обраною періодизацією, але для створення цілісної картини історичного розвитку явища це є замалім. Ми сподіваємось, що в майбутньому автор продовжить подальші розвідки для створення більш цілісної картини.

Зміст монографії складається зі вступу, 4 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг монографіє складає 320 сторінок тексту плюс 14 сторінок чорно-білих ілюстрацій.

Перший розділ роботи автор присвятив аналізу історіографії та джерельної бази дослідження, де він показує усю строкатість наукових досліджень з історії становлення та розвитку юридичної освіти і науки у Львівському університеті до радянського періоду.

Послідовно, на науковій основі, в монографії розглянуті взаємопов'язані питання: становлення юридичної освіти та науки у Львівському університеті; організація навчально-наукового процесу на юридичному факультеті в 1871-1939 рр. та особливості наукової діяльності викладачів юридичного факультету наприкінці XIX – у першій третині XX ст.

В другому розділі автор зумів проаналізувати рідкісні матеріали з історії Львівського університету, де між іншим він згадує перелік наукових ступенів у XVIII ст. ліценціат, бакалавр, магістр та доктор (с. 47). «Проте, – пише автор, – попри реформи в освітній сфері, досить довго побутував й певний традиціоналізм. Тож юристам аж до останньої третини XVIII ст. надавався науковий ступень доктора обох прав (*Dr juris utriusque*), тобто цивільного та канонічного» (с. 51).

Тут доцільно зазначити, що інститут вчених ступенів в історії європейських університетів почав складатися з часів Середньовіччя, тобто до початку Нового часу, переживаючи суттєву трансформацію. На межі XVIII – XIX ст. корпоративний лад більшості європейських університетів прийшов до занепаду, що викликало втручання держави, спрямоване на їх реорганізацію, внаслідок чого створився перехід від корпоративної до державної атестації в області присвоєння вчених

¹ Кахнич, В.С. (2016). *Юридична освіта і наука у Львівському університеті 1661-1939 рр.* Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 8.

ступенів. У процесі цих перетворень вчені ступені втрачали свій первинний сенс корпоративної ієрархії з властивою їй багато ступінчастістю, поступаючи місцем офіційному визнанню наукової кваліфікації науковця (викладача). Так, наприклад, в Російській імперії система вчених ступенів законодавчо почала оформлюватись в 1803 році. Але в Австрійській монархії це відбулось раніше і трохи в інший спосіб.

Також досить цікавим для нас є вислів В. С. Кахничка стосовно того, що традиційне уявлення про те, що публічне право (*jus publicum*), як частина державного інтересу, значний час належала в юридичній науці Австрійської монархії до державної таємниці, і зберігалось там довше, ніж на компактніших територіях німецьких земель (с. 51).

Досить цікавим також є матеріали на с. 53, де, аналізуючи освітню реформу в Австрійській монархії другої половини XVIII ст., автор пише: «Крім безпосередньої освітньої діяльності, реформовані університети повинні були зробити свій внесок у справу покращення загального добра держави та трудової моралі її населення». Тож згадка авторів реформи про покращення «трудової моралі» серед завдань імперських університетів, є маловідомим фактом в історії університетів на території України.

В монографії на особливу увагу заслуговує розділ додатків де автором були підібрані рідкісні архівні матеріали з історії юридичного факультету Львівського університету. Важливість даного розділу полягає у тому, що за допомогою наведених тут ілюстрацій, читачі отримують можливість не тільки відчувати особливості епохи тих часів. Так, за допомогою візуалізації навчальної інформації відбувається створення та використання візуальних образів, розвиваються візуальне мислення та знання з історії вищої освіти в Україні.

Висновки сформульовані у монографічному дослідженні В. С. Кахничка є науково обґрунтованими, що було досягнуто завдяки вдало обраної методології дослідження і всебічним використанням наукових джерел та емпіричного матеріалу. Зібраний матеріал є важливим науковим доробком для вивчення історії юридичної освіти в Україні.

Безумовно, що в майбутньому, інформація про вчених юридичного факультету Львівського університету буде поповнюватись новими дослідженнями, це – природний процес. Але значення монографії В. С. Кахничка власно і полягає в тому, щоби не тільки намалювати складний процес становлення та розвитку юридичної освіти у Львівському університеті до 1939 року, а й допомогти майбутнім дослідникам самостійно проводити власні дослідження.

Монографія написана науковою, але, в той же час, доступною мовою, оповідною манерою знавця. В ній органічно поєднані всі основні напрямки дослідження.

Власне для нас, ця монографія стала надзвичайно цікавою, бо з її допомогою стало простіше здійснювати порівняльно-правові дослідження з історії становлення та розвитку юридичної освіти в Україні. Тож сподіваємось, що в майбутньому В. С. Кахнич продовжить свої дослідження та підготує продовження цієї праці до сучасного періоду.